

SZÜLŐKNEK

A LOGOPÉDIÁRÓL ÉS RÓLUNK

A XI. Kerületi Logopédiai Intézet kiadványa

TARTALOM

A gyermek beszédfejlődése (Dr. Szentkeresztyné Bánhidi Judit)	2
Mikor beszélünk meggésett vagy akadályozott beszédfejlődésről? (Németh Brigitta)	3
A meggésett és akadályozott beszédfejlődés tünetei (Németh Brigitta)	5
A beszédfejlődés késésének, zavarának okai (Németh Brigitta, Dr. Szentkeresztyné Bánhidi Judit)	6
A terápia területei (Németh Brigitta)	6
Mozgásfejlesztés a meggésett- és akadályozott beszédfejlődésű gyermekeknél (Bira Tímea)	8
Játékörvek otthonra (Németh Brigitta)	11
Fontos tanácsok (Dr. Szentkeresztyné Bánhidi Judit, Németh Brigitta, Bira Tímea)	14
Felhasznált irodalom	16
Ajánlott irodalom	16
Hasznos honlapok	16
Fontos címek	16

A GYERMEK BESZÉDFEJLŐDÉSE

A születés után a gyermek először **sírással kommunikál** környezetével, először is édesanyjával. A **sírás hamar differenciálódik**, az édesanyák a sírásból meg tudják különböztetni, mikor, mit jelez a gyermek: éhséget, fájdalmat, stb.

A **gőgicselés vagy gagyogás** két hónapos kortól kezdődik, és körülbelül **8-9** hónapos korig tarthat. A több száz hangból néhány hónap múlva csak az **anyanyelv** hangjai maradnak meg, ezeket erősíti meg a környezet.

3-6 hónap között a gőgicselés átalakul, melynek során olyan hangokat is hallat, melyek később anyanyelvében nem szerepelnek. Minél többet gagyog, annál gyorsabban fejlődik beszédképessége.

A gyermek beszédértése megelőzi a kifejező beszédet. Erős, kiabáló hangra sírva fakad, nyugodt, kedveskedő, szeretetteljes hangra felélénkül, nevet, örömet kifejező mozdulatokkal válaszol.

6-12 hónapos kor között a gyermek beszédfejlődésében egyre nagyobb szerepet kap az utánzás. Játszódzását gagyogással kíséri, utánozva a környezetében lévők hanghordozását. Gagyogásában már csak azok a hangok szerepelnek, melyeket környezete is használ. Ebben az időszakban már képes megérteni a hozzá intézett kéréseket, tiltásokat. Maga is kifejezi kéréseit, egytagú szótagokkal nevez meg dolgokat, később a szótagokat ismétli.

1 éves kor körül jelennek meg az **egyszavas mondatok**, amelyeknek az aktuális jelentése szituációtól függ. Ezek a szavak többnyire szótöredékek, hangutánzó szavak. A beszédmegértésben főleg a mimika, a gesztus, a beszéd dallama segíti a gyermeket.

1,5 éves korban a gyermekek már összekapcsolják az egyszavas mondatokat, megjelennek a **2, majd a 3-4 szavas mondatok**. Elkezd használni a tárgyestét, a többes szám egyszerűbb formáit és a birtokos személyjelet (pl. babát, kutyák, anyáé). A **beszédértés** is tovább finomodik. A gyermek ebben az időszakban fokozottan érdeklődik környezete iránt. Az ún. **Mi ez?** korszakot lassan a **Miért?** korszak váltja fel.

18-24 hónapos korra a gyermek szókinccse 20-200 szó. Egyszerűbb mondatokat alkot és használ. Fokról-fokra elsajátítja a beszédet. Kiejtése még nem pontos, sok hibát vét. Nehézséget okoz a megértés, a mondat- és szóalkotás, és a hangok megformálása. Sajátos szavakat is alkot, hangokat felcserél, kihagy, pöszén ejt. Szótagokat, szavakat, mondatokat

ismétel, ragokat, képzőket nem, vagy helytelenül használ. Ezek a jelenségek a természetes beszédfejlődés velejárói, élettani hibák, melyeken a legtöbb gyermek rövid idő alatt, s észrevétlenül túljut.

2 éves kor után a szókincs rohamosan fejlődik, a gyermek már többtagú mondatokat használ.

3 éves korra alakul ki az anyanyelvre jellemző hangrendszer, melynek ejtésében az **élettani pöszeség** miatt lehet eltérés, tehát a hangokat még torzíthatja, cserélheti. **Tartalmilag jól és már folyamatosan beszél!** Használja a magyar nyelvre jellemző ragokat, de még téveszthet. Megjelenik minden igeidő a beszédben: múlt, jelen és jövő idő.

4 éves kortól gyakorlatilag már **minden szófaj** előfordul. A mondatszerkesztés is árnyaltabbá válik, alárendelő mondatokkal is találkozhatunk már. Természetesen előfordulnak nyelvtani hibák, ahogy tanulja a gyermek az anyanyelvet.

4,5-5 éves korra az **élettani pöszeség spontán** javul. Ahol nem, ott belép a logopédus az óvodai artikuláció-javítással. Az élettani pöszeség eddig az életkorig teljesen természetes.

3 éves korban a gyermek átlagos szókincse kb. 1000 szó, ami iskolába lépéskor átlag 2500-3000 szóra bővül. **A szókincs folyamatosan gazdagodik**, egyre több nyelvtani elem épül be. A beszéddel együtt a gondolkodás, a gondolkodási folyamatok is fejlődnek.

Iskolakezdés: az óvodáskor végére, a beiskolázás idejére a gyermek beszédének mind hangképzés, mind nyelvtani szempontból hibátlannak kell lennie.

MIKOR BESZÉLÜNK MEGKÉSETT- VAGY AKADÁLYOZOTT BESZÉDFEJLŐDÉSRŐL?

Általában akkor beszélünk a beszédindulás késéséről, ha 3 éves kor után – ép hallás és ép értelem mellett – a gyermek nem beszél.

Ha a gyermek kislány, akkor már korábban érdemes figyelni bizonyos jelekre. Pl. ha 2 éves kora körül még nem jelennek meg az első szavak, vagy hónapok óta nem növekedett a szavainak száma, akkor ajánlatos utánajárnunk, hogy mi lehet ennek az oka.

Ha a gyermek fiú, akkor 2 és fél éves kortól

figyeljünk a fentiekre – megjelennek-e az első szavak, bővül-e a szavak száma.

Akkor is érdemes szakemberhez fordulni, ha a kisgyermek beszédét csak a szűk családi kör érti meg.

Forduljunk orvoshoz, audiológiai szakvizsgálatra (hallásvizsgálat), hogy kizárják a hallászavar vagy halláscsökkenés lehetőségét. Bizonyos megfigyeléseket otthon mi is tehetünk a gyermek hallására vonatkozóan.

Megfigyelhetjük otthon, hogy:

- örömet leli-e a gyermek a zajos játékokban (csörgők, csipogók),
- reagál-e a környezet hangjaira (csengő, telefon, kutyaugatás, távoli mentőautó szirénája, stb.),
- a gyermek megkísérli-e megkeresni a hang forrását: ki lehet próbálni, jobb illetve bal fül felől érkező hangokat, szavakat, zörejeket, zenét hallva a hang irányába fordítja-e a fejét,
- közeli vagy távoli beszédre odafordul-e,
- ad-e hangot, amikor beszélnek hozzá,
- lecsendesül, mosolyog, megáll-e, ha éneket, dúdolást vagy zenét hall,
- reagál-e, ha a zaj hirtelen megszűnik (pl. magnó, rádió kikapcsolása),
- mindig arra néz-e, aki beszél,
- ha hangokat megismétel, képes-e a szülő után mondani egyenként az a-ú-í-s-sz-m hangokat úgy, hogy nem látja a szülő száját közben.

Ha a fenti reakciók közül többnek hiányát tapasztaljuk, felmerülhet a gyanú a hallásvesztésre, forduljunk gyermekorvoshoz vagy audiológushoz.

Ha a hallászavart kizártuk, el kell dönteni, hogy érti-e a gyermek a hozzá intézett beszédet.

Figyeljük meg, hogy:

- felismeri-e saját nevét, apát, anyát,
- egyszerű kifejezéseket, kérdéseket, utasításokat megért-e (pl. Hozd ide a labdát! Add ide a mesekönyvet! stb.),
- kissé bonyolultabb utasításokat megért-e (pl. Tedd a labdát a székre! Tedd a labdát a szék alá! Vidd a babát a babakocsihoz!),
- megérti-e olyan tárgyaknak a nevét, amelyek nincsenek jelen,
- megért-e egyszerű nyelvi magyarázatokat (pl. Majd egy kicsit később ehetsz! Ebéd után kimehetsz. Nem szabad megfogni.),
- megért-e névmásokat (pl. te, én),
- megért-e különféle kérdéseket (pl. ki, melyik, mi, mit, hova stb.),
- megérti-e a névutós szerkezeteket (pl. ágy alatt, asztal fölött),
- követi-e a beszélgetéseket.

Ha úgy tapasztaljuk, hogy megértési probléma is van a kifejező beszéd késésén kívül, akkor célszerű minél hamarabb logopédus segítségét kérni.

Segítséget kérhet a szülő:

- a kerületi logopédiai szakszolgálatnál,
- a helyi nevelési tanácsadóban,
- a gyermek-ideggondozókban,
- a korai fejlesztő központokban.

A MEGKÉSETT- ÉS AKADÁLYOZOTT BESZÉDFEJLŐDÉS TÜNETEI

Meggésett beszédfejlődés:

- a nyelvi zavar enyhébb formája,
- a tünetek 2-3-4 éves kor között kifejezettek, majd 4-8 éves kor között megszűnnek,
- a beszédmegértés megfelelő (a gyermek környezetében lévő felnőttek szerint mindent megért),
- csak enyhe ragozási problémák (diszgrammatizmus) figyelhetők meg,
- a meggésett beszédfejlődés mellett csak a mozgásszerveződés enyhébb eltérései (a nagy- és finommozgások összerendezettsége, a grafomotoros készség gyengesége) jellemzőek.

Akadályozott beszédfejlődés (más elnevezéssel **beszédfejlődési zavar**, vagy **fejlődési diszfázia**):

- lehet enyhébb és súlyosabb a zavar,
- a gyerekek 4-8 éves korban nehezen tanulják meg a nyelvi formákat,
- a beszéd megértése és a beszéd kivitelezése is érintett,
- a nyelv minden szintjén (hangok, szavak, ragok, mondatalkotás) jelentkezik eltérés,
- a gagyogás kimaradhat, később pl. csak magánhangzókat mond a gyermek, vagy mutogatással fejezi ki magát, szótöredékeket mond, vagy nem beszél még 3-4 éves korban sem,
- lassan gyarapodik a szókincs, a szavak valódi jelentésének megértése nehéz,
- nem használja helyesen a ragokat, a nyelvi szerkezeteket,
- a beszédében megfigyelhető hangképzési hibák nem következetesek (pl. a “csiga” szó hol “csida”, hol “ciga” stb.),
- előfordulnak hang-és szótagcserék, kihagyások a szavakon belül (pl. bogár=gobár, kefe=feke stb.), nehéz a hangok sorrendjét megjegyezni,
- makacs, sok hangra kiterjedő pöszeség,
- iskoláskorban az olvasás és írás elsajátításának nehézsége jellemző, ebből adódóan tanulási problémák jelentkezhetnek,
- a beszédben jelentkező tünetek mellett egyéb tünetek is megfigyelhetők:

- általában fáradékonyak, szétszórtak, nem köti le őket sokáig semmi (gondok a figyelemmel),
- túl mozgékonyak,
- mozgásfejlődésük lassabb, mozgásuk ügyetlen,
- gyenge az emlékezetük mind a hallás, mind a látás területén,
- rosszul tájékozódnak saját testükön és a térben,
- az észlelés minden területén nehézségeik lehetnek (tapintás, látás, hallás),
- biztonságigényük fokozottabb, nehezen alkalmazkodnak új dolgokhoz, kis korban sokszor indokolatlan félelmek vannak,
- játékok eltérhet társaiktól, pl. később jelenik meg a szimbolikus és a szerepjáték,
- mivel kisebb korban a gyermeknek a kapcsolatteremtésben, később a tanulás során nehézségei vannak, másodlagosan magatartási problémák is jelentkezhetnek (visszahúzódó lesz, vagy éppen túl játékos, esetleg agresszív).

A szülő számára már születéstől fogva jelzés értékű lehet:

- a szopási, nyelési probléma,
- a gagyogás késése, elmaradása, sivársága,
- a gyermek reakcióinak gyengesége a környezet ingerei felé,
- a beszéd megindulásának késése,
- a későn megindult beszéd lassan fejlődik vagy meg is áll
- nagyon fontos a gyermek mozgásfejlődésének figyelemmel kísérése is, mivel a beszéd a mozgás talaján fejlődik.

A BESZÉDFEJLŐDÉS KÉSÉSÉNEK, ZAVARÁNAK OKAI

- Az öröklésnek nagy a jelentősége, a gyermek családjában, főleg apai ágon sok esetben találni olyan személyeket, akiknél a beszédfejlődés késett.
- A magzati életben elszenvedett károsodások is vezethetnek beszédkéséshez.
- Lehet oka még olyan szülési sérülés, mely az agynak a beszédmozgásokat és a beszédmegértést irányító területeit érintette.
- Viszonylag gyakoriak a beszédfejlődési zavarral küzdők között a koraszülöttek, mivel egyrészt a koraszülöttséget okozó rendellenesség károsító hatással lehet a gyermek további fejlődésére is, másrészt a kissúlyú, éretlen újszülött szülés közben és szülés után is sérülékenyebb.
- Oka lehet még alkati is, sok esetben találkozhatunk rendellenes fekvésben született gyermekekkel.
- Súlyos testi gyengeség gyakran együtt jár a beszédkéséssel.
- Általános motoros ügyetlenség is okozhat problémákat, mivel a beszéd rendkívül finoman összerendezett mozgásokat igényel.
- Kisgyermekkori agysérülések és egyes gyermekkori betegségek (pl.: állandó hurutos, náthás állapot, s ennek következtében fellépő fülgyulladások) is vezethetnek a beszédfejlődés késéséhez.
- Az agyi érés késése, az idegrendszer fejlődésének zavara.
- A beszédkésés oka lehet még a beszédnevelés elhanyagolása is, mivel a beszéd megjelenésének időpontja jobban függ a környezeti hatásoktól, mint a gyermek intelligenciájától. Ha a környezet nem, vagy alig nyújt példát az utánzásra, akkor nem fejlődik a gyermek beszéde.
- Végül az ajak- és szájpadhasadék, a hallássérülés, valamint az értelmi fogyatékoság is beszédfejlődési késéssel jár.

A TERÁPIA TERÜLETEI

A foglalkozásokra általában jellemző az elfogadó légkör, a játékoság, a fejlesztés során a gyermek életkori szintjéhez igazodunk.

Szókincsbővítés:

1. a közeli környezet gyakori tárgyai,
2. a közeli környezet ritkább tárgyai,
3. cselekvést, történést kifejező igék,
4. többes számú főnevek,
5. a távolabbi környezet tárgyai,
6. számneves szószerkezetek,
7. melléknevek, jelzős szerkezetek (kicsi-nagy, színek) stb.

Általános fejlesztés:

1. kommunikációs kedv felkeltése (szemkontaktus kialakítása, beszédfigyelem felkeltése),
2. nagymozgások fejlesztése – gyakran mondókákkal, gyermekdalokkal kísérve,
3. finommozgások fejlesztése – pl. mondókák kísérése kéz-és ujjmozdulatokkal,
4. színek tanulása,
5. hallási figyelem fejlesztése,
6. téri tájékozódás fejlesztése,
7. számfogalom kialakítása,
8. grafomotoros készség fejlesztés – pl. papír tépése, gyűrése, ragasztása, festés ujjfestékkel, vízfestékkel stb.
9. emlékezet fejlesztése látás és hallás alapján.

A magyar nyelv grammatikai szerkezetének elsajátítása – melynek során a természetes beszédfejlődés menetét követjük:

1. tőmondatok alkotása (pl. A baba áll.),
2. tárggyal bővített mondatok (pl. A maci mézet eszik.),
3. helyviszonyok tanulása (pl.-ba,-be,- ban, -ben helyhatározó használata),
4. mondatok többes számú igékkel,
5. részeshatározó (-nak, -nek),
6. eszközhatározó (-val, -vel).

A beszéd alaki rendezése:

A magyar nyelv hangjainak helyes kiejtését elkezdjük kialakítani,

- először indirekt úton, azaz hangutánzással,
- majd direkt hangfejlesztéssel: azaz a tükör előtt végzett gyakorlatokkal is (beszédszervek ügyesítése, ajak- és nyelvtorna segítségével), hallási megkülönböztető gyakorlatokkal.

A beszédészlelés és beszédmegértés fejlesztése

Jó esetben a beszédértés fejlődése mindig kicsit megelőzi a beszédprodukciónak fejlődését. A gyermek tehát mindig többet ért, mint amennyit mond.

Fontos azonban hogy tudjuk, van-e a gyermeknek ezen a területen lemaradása, mert e területek fejlesztése is fontos, nem csak a beszéd kivitelezésének segítése.

A **beszédészlelés** a beszédhangok és hangkapcsolatok felismerését jelenti. Jó működése nagyon fontos, pl. új szavak tanulásánál.

A beszédészlelést fejlesztő játékok:

- Állathangok utánzása bábokkal, vagy állatos formaegyeztető játék kirakása közben.
- „Állatok megetetése”: két állat hangját mondjuk, és annak adhat „enni” a gyermek, amelyiknek a hangját hallotta éppen (pl. a kígyó sziszeg: sz, vagy a maci morog: m).
- Labdázás közben szavakat mondunk (először rövidebbet, majd hosszabbat). A gyermek visszagurítja a labdát, és utánunk mondja a hallott szót. Később ugyanezt mondatokkal is játszhatjuk.

A **beszédmegértés** magába foglalja az elhangzó szavak, a szavakhoz kapcsolódó toldalékok (pl. *babát, babának, babával* stb.), a rövidebb, majd hosszabb mondatok és mesék, más szövegek megértését.

A beszédmegértést fejlesztő játékok:

- Bevásárló játék: mi kérünk a gyermektől bizonyos tárgyakat, vagy később azok képeit, ő pedig a kosarunkba teszi.
- Rakosgató játék: A gyermek a játéktárgyakat oda teszi, ahová kérjük. Szokatlan dolgokat is mondunk. Pl. „Tedd a fát a kesztyűbe!” vagy „Rakd az asztalt a kádba!”
- Megkérjük a gyermeket, hogy válassza ki, mutassa meg azt a képet, amelyikről beszélünk. pl.: A baba eszik.

Szóbeli emlékezet fejlesztése:

- mondókák, dalok tanulása
- mondatisméltések
- rövid történetek mesélése

A fenti területek fejlesztése egymás mellett történik, tehát egy foglalkozáson játszunk, pl. beszédkedv-felkeltő játékot, bővítjük a gyermek szókincsét, fejlesztjük beszédértését, hallási figyelmét, nagy- és finommozgásait, új nyelvi szerkezetet „tanulunk” (pl. a tárgyeset használatát).

MOZGÁSFEJLESZTÉS A MEGKÉSETT- ÉS AKADÁLYOZOTT BESZÉDFEJLŐDÉSŰ GYERMEKEKKNÉL

Ayres-féle szenzoros integrációs terápia a logopédiai korai fejlesztésben

A megkésett- és akadályozott beszédfejlődésű gyerekek beszédindító és nyelvi fejlesztő terápiáját kiegészítheti, folyamatát megkönnyítheti és felgyorsíthatja a mozgásfejlesztés. A 3 éves kor körüli gyerekek még kevésbé irányíthatóak, feladattudatuk még nem alakult ki, így hosszabb, direktebb feladatokat nem tudnak végrehajtani, figyelmüket nem tudják tartósan összpontosítani. Ezért olyan mozgásfejlesztési terápiára van szükségük, mely életkoruknak és igényeiknek megfelelő. Ilyen az Ayres-féle szenzoros integrációs terápia.

Miért van szükség mozgásfejlesztésre?

Az idegrendszer érésehez szükség van bizonyos alapfunkciók elsajátításához. Látványosan először a mozgásfejlődés indul meg (fejmelés, fordulás, ülés, kúszás, mászás, állás, járás), ezzel majdnem párhuzamosan, a mozgásra alapulva a beszédfejlődés (gagyogás, első szavak, kétszavas mondatok, összefüggő beszéd). Később a mozgások egyre finomodnak ugyanúgy, ahogy a beszéd is.

Amennyiben a mozgásfejlődés nem a normál sorrendben (valamelyik fázis kimarad vagy felcserélődik két fázis), vagy nem időben történik meg (túl korán vagy túl későn), akkor valószínűsíthető, hogy idegrendszeri éretlenség vagy fejlődési késés (örökletes hajlam, koraszülöttség, alacsony születési súly) vagy idegrendszeri minimális sérülés (magzatkori, születés közbeni vagy csecsemőkori történés) áll a háttérben.

A mozgásfejlődés eltérő mivolta kihathat a beszéd- és nyelvi fejlődésre, a részképességek fejlődésére, hosszabb távon az olvasás, az írás és a számolás elsajátítására is.

Mivel a mozgásfejlődés ilyen távoli hatást gyakorol, és a gyermek képességeinek alapját, gyökerét jelenti, ezért célszerű – elsősorban súlyosabb esetekben – a mozgásfejlesztést is bevonni a gyermek fejlesztésébe, illetve kiegészítő terápiaként alkalmazni.

Mi az a szenzoros integráció?

A szenzoros integráció a különböző érzékelési területekről bejövő ingerek észlelését, feldolgozását, összerendezését, és az ezekre adott adaptív válasz adását, ennek a válasznak a megfelelő kivitelezését jelenti.

A szenzoros integrációs zavart mutató gyerekeknél általában az egyensúlyérzék, a tapintás (taktilitás), a test és a mozgások észlelése (kinesztézia, propiocepció) működik kevésbé vagy túlzottan. Emiatt nem megfelelően érzékelik az ingereket, nem tudják ezeket megfelelően

összerendezni. Az adaptív mozgásos válasz adása folyamán is azért születnek mozgáskoordinációs problémák, mert a mozgás kivitelezéséről nem a reális információ jut el az agyba pl.: váltott lábbal való lépcsőzés megtanulásának nehézségei.

Mit fejleszt a terápia?

A terápia alapvetően a fent említett területeket fejleszti közvetlenül, tehát az egyensúlyérzék, a taktilitást, a kinesztéziát és a propiocepciót.

Emellett 'járulékosan' az idegrendszer érését fejleszti, a mozgások koordinációját, az izmok tónusának szabályozását, a finommozgások (finommotorika) kivitelezését, a kéz látáshoz igazított koordinációját (szem-kéz koordináció), a ritmusérzék.

Ezen területek fejlődése maga után vonja a teljes kommunikáció fejlődését, a beszéd- és nyelvi fejlődés beindulását, a részképességek fejlődését, valamint az önállóság, a kreativitás, a fantázia és a játéktevékenység fejlődését.

További következménye a terápiának a gyermek pszichés fejlődése, a magatartás- és pszichés problémák enyhülése vagy megszűnése (szorongás, beilleszkedés, agresszió).

Hogyan lehet elkezdni a terápiát?

A mozgásfejlesztő terápia kiegészítő jellegű, a közvetlenül a problémára irányuló terápiát segíti. Ezért a logopédiai terápiát végző logopédussal folytatott közös megbeszélés alapján lehet kezdeményezni részletes mozgásvizsgálatot, melyet már a – kiképzett – szenzoros integrációs terapeuta végez el. Abban az esetben, ha komolyabb szenzoros integrációs zavart diagnosztizál a gyereknél, akkor szükség van szenzoros integrációs terápiára.

Általában lehet következtetni a gyermek anamnéziséből és pillanatnyi állapotából a terápia szükségességére, pl.: magzatkori történések, születés alatti események, eltérő mozgásfejlődés, bizonyos ingerekre való túlérzékenység, túlzott, meggondolatlan mozgékonyág, stb.

Milyen keretek között zajlik a terápia?

Az Ayres-féle mozgásterápia hetente két alkalommal 45 perces órák keretében legalább egy tanéven keresztül, egyéni vagy kiscsoportos formában történik.

A gyermek először nondirektív formában a saját igényei és egyéni tempója szerint megismerkedhet a terápiás eszközökkel, és ezután amelyiket szeretné igénybe venni, azt használhatja olyan formában, ahogyan igényli.

A terápia központi eleme, hogy a gyermek megtalálja a saját fejlődési útját, és ezt végigjárja. Így előfordulhat, hogy a gyermek akár heteket vagy hónapokat tölt el egy eszközzel, mert arra az élményre van szüksége az idegrendszeri fejlődéséhez – akár mozdulatlanul is –. (Ez általában a terápia elejére jellemző.)

A terápia folyamán a gyermek az aktív kezdeményező, abszolút szabadsága van abban, hogy mit szeretne kipróbálni és mit nem, mit szeretne egy adott eszközön csinálni és mit nem. A terapeuta a terápia folyamán a segítő, aki a gyermek önállóan kezdeményezett tevékenységeit támogatja.

Emellett a gyermek szenzoros integrációs állapota és egyéni szükségletei alapján a terapeuta felkínál különböző lehetőségeket a gyermek számára, melyeket a gyermek elfogadhat és el is utasíthat.

A terápiás folyamat alatt a csoport és a tevékenységek fokozatosan, dinamikusan kibontakoznak, így eljuthatunk a különböző szerepjátékokhoz, mesék, élmények, álmok dramatizálásához, akadálypályákhoz, népi, énekes játékokhoz, stb.

Ez a terápia – szükséglet szerint – nem igényli a verbalitást, így a kisgyermeket – főleg a nem beszélőket, és a beszédértési- és beszédészlelési problémával küzdőket – nem terheli a verbális utasítások súlya, valamint a terapeuta mint segítő ebben is a gyermek igényeihez igazodik.

Összegezve maga a fejlesztő folyamat szinte észrevétlenül, teljesen szabad és játékos formában történik.

Milyen eszközöket vesz igénybe a terápia?

Az Ayres-terápia nondirektivitását és szabadságát az eszközök adják meg, melyek a következők:

- Hinták (cseppháló, fekvő, henger, tányér, hágcso, térhágcso, billenő, gyűrű),
- Labdák (Bobath-labda, füleslabda, „mogyoró”, különböző méretű, felületű, puhaságú és nehézségű labdák, babzsákok),
- Alagút,
- Golyómedence,
- Trambulin,
- Forgótölcsérek, hengerek (nagy, Body-roll),
- Deszka, csúszda,
- Gördeszka, kapaszkodós gurulódeszka,
- Egyensúlyozó deszkák, korongok, rugós deszkák, billenő rácsos hinta,
- Kötelek (vékony, vastag, ugró, gumi), karikák (kicsi, nagy),
- Elefánttalp, gólyaláb,
- Összeilleszthető, és karikákhoz illeszthető rudak,
- Szőnyeg, szivacs, polifoam, takaró, különböző textíliák,
- Klasszikus tornaeszközök (pad, bordásfal, zsámoly, tornaszekrény),
- Hangszerek, tükör.

Ezeket a gyermek tetszés szerint felhasználhatja, ahogyan akarja, és a játékok folyamán egyaránt felhasználhatja bármire.

Összefoglalva a mozgásfejlesztő logopédus és a szülő egyaránt elő tudja segíteni a gyermek fejlődését, és a direktív logopédiai terápiát végző logopédus munkáját, és ezáltal gyakorlatilag duplán a gyermek fejlődését úgy, hogy közben a gyermek csak játszik és képességei, valamint személyisége kibontakozik

JÁTÉKÖTLETEK OTTHONRA

Hívjuk fel figyelmét a hangokra!

- Ha hallunk valamit, nevezzük is meg, minek a hangja volt.
- Hangot adó játékokkal (csörgő), tárgyakkal (pl.: kulcs, gyufásdoboz), hangszerekkel: Szóltassuk meg együtt, hallgassuk meg, milyen hangja van, nevezzük is meg, majd tegyük bele egy zsákba (egyszerre csak 2-3-at). Egyet szóltassunk meg, a gyermek keresse ki a zsákból, melyiket hallotta! Utána ő is mutathat nekünk.

Hol szól?

- Rejtsenek el zenélő játékokat, ébresztő órát valahová a gyermek közelébe. Keresse meg, honnan jön a hang! Ha nehéz, először lássa is, hogy eldugjuk a tárgyat. Utána ő is rejtse el, és mi keressük meg. Adjunk ötletet, hová tegye! Pl.: Tedd a vödörbe, a fotel alá, anya zsebébe, táskába stb.

Hangutánzás

- Utánozzák a hangját annak, aminek csak lehet. Pl. malac: ú-í, csacsi: i-á, vonat: s, kigyó: sz, repülő: zs, dudálás: dudú stb.

Készítsenek saját kis leporellót, képeskönyvet!

- Elég hozzá egy nagyobb rajzlap, színes fotókarton, amiből szélesebb csíkot vágunk, és harmonikaszerűen összehajtogatjuk. Egy-egy kis oldalra egy képet ragasztunk. Ezek a képek lehetnek bármilyen színes újságból kivágott képek. A ragasztásnál segítsünk (száraz, stiftes ragasztót használjanak). Utána lehet nézegetni, mondókat mondani a képekhez. Ha még nem nevezi meg a képet, akkor 2-3 kép közül válassza ki, melyiket mondjuk, és mutassa meg.
- Gyűjtsenek képeket újságokból, és vágják körbe, majd ragasszák fel 1 nagyobb füzetbe! Lehet később egy-egy színhez keresni képeket pl. piros: eper, cseresznye, piros ruha, piros autó stb. Kérdezzünk rá, „*Milyen?*”
- Lehet témakörök szerint is gyűjtögetni pl. állatokat, ruhákat, ennivalókat.

Testrészeim

- Nagy csomagolópapíron rajzolják körbe a testét, és utána egészítsék ki a hiányzó részletekkel (szem orr, száj, ruha gombjai stb.). Közben és utána is mondják el, melyik testrésze hol van, és magán is megmutathatja.

Fotóalbum

- Legyen saját kis fotóalbuma, ami kapcsán lehet a gyermekről, a családtagokról, fontosabb eseményekről beszélni.

„Beszélgetős játék”

- Állatokkal, játék babákkal, bábokkal játszanak el egy-egy rövid kis jelenetet. Pl.: esti fürdetés, etetés, vagy vásárolni, orvoshoz megyünk. Rövid mondatokkal kísérik a cselekvéseket, és mondjuk el, ki mit szokott mondani.

Varázsoljunk!

- Zsákból, kendő alól varázsoljanak elő 3-4-5 olyan tárgyat, amit előtte együtt beleraktak. Próbálja meg kitalálni, mi van a kezében, vagy kérjük, hogy keressen meg valamit a kezével (próbáljuk megmutatni, hogy csak a kezünkkel „találjuk ki”, mi van benne).

Szóismétlés

- Labdagurítás vagy kockákból építés közben: minden labdagurításkor, vagy kockarakáskor mondunk 1-1 szót a gyermeknek, és neki utánunk kell mondania. Bízassuk:

„Mondd te is!” Ha nem tisztán mondja, akkor mi jól megismételhetjük, az ő kiejtését még nem javítjuk!

Súgós játék

- Súgunk a gyermeknek szemtől szemben helyzetben szavakat (először rövidet, és olyan szavakat, amiket gyakrabban használunk, utána hosszabbakat is lehet). Találja ki mit súgtunk. Pl.: a játékaik közül, amit elővarázsolt a zsákból, azokkal ezt is lehet játszani. Utána ő is súghat nekünk. „Mondd halkán, mit kérsz!”

Rendrakós játék

- Válogassunk egy nagy dobozba pl. állatokat, és ruhákat (3-5 darabot). Tegyük az állatokat pl. egy házikóba (rajzolhatunk is egyet), a ruhákat pedig egy táskába, vagy szekrénybe. Segítsünk eldönteni, mi hová való, és a végén nevezzük is meg, hogy az egyik helyen vannak az állatok, a másikon a ruhák. „**Mik** ezek? Mind-mind: állatok.” Lehet játszani ezt enivalókkal, játékokkal is ugyanígy.

- Ugyanígy szétválogathatunk 2 féle színű tárgyakat is, pl. kék és piros tárgyakat. Először kérjük meg, hogy válassza ki a piros autót, a kék babát stb. A végén a színre rá is kérdezhetünk: „**Milyen** az, ami itt van?” Ha még nem nevezi meg önállóan, mi mondjuk, pl. „Ez mind piros.”

Etetés

- Etessük meg a kedvenc játékállatokat, babákat! Mindenki kapjon tálat, tányért, és kérjen a gyermektől enni. Pl. „A maci almát kér. Adj a macinak almát! **Mit** kapott a maci? **Mit** adott a macinak? „**Mit** eszik a baba? A baba körtét eszik.” stb.

Pakoljunk!

- Kérjük meg a gyermeket, hogy segítsen elrakni 5-6 tárgyat. Lehet dobozba, kosárba, zacskóba, tálba stb. pakolni. Ezeket is készítsük oda. Próbáljuk ki, hogy furcsa helyekre is pakoltatunk a gyermekkel. Pl. kesztyűbe, zokniba, papucsba. Figyeljük meg, megérti-e.

- Ha már mond szavakat: Kérdezzünk rá, „**Mit** raktál/ tettél a dobozba?” Ilyenkor már a tárgyesetet is használjuk: pl. babát, kockát, csibét.

Bevásároló játék

- Hasonlót játszhatunk bevásárló játékkal is. Cseréljük a szerepeket! Egyszer a gyermek az eladó, és mi kérünk tőle tárgyakat, utána ő is kérjen tőlünk. Kérdezzünk rá: „**Mit** adtam? **Mit** kértél? **Mit** kaptál?” pl. almát, körtét stb.

Rajzolás, színezés

- Rajzoljunk a gyermeknek egyszerűbb, nagyobb képeket, ő kiszínezheti zsírkrétával. Mondjuk és kérdezzük meg: „**Mit** rajzoltam?”

Pakoljunk megint!

- Később már azt is kérdezhetjük, „**Hová** raktad a kockát? **Mibe** tetted a babát?” pl. a vödörbe, a kádba, stb.

Mondókázzunk, énekeljünk, és kíséreljük mozgással!

Sok kúszás, mászás, járás, futás, ugrás, forgás stb.

FONTOS TANÁCSOK

Minden szülőt bizonyára aggodalommal tölti el, ha gyermekénél **megkésett vagy akadályozott beszédfejlődést** állapítanak meg. Ezután a gyermeknek hosszú ideig rendszeres logopédiai fejlesztésre lesz majd szüksége.

A logopédus és a szülő együttműködése, a gyermekkel való megfelelő magatartás, bánásmód jelentősen befolyásolhatja a gyermek fejlődését. Tanácsainkkal segítséget szeretnénk nyújtani abban, hogyan tudják gyermeküket segíteni a beszédben, illetve hogyan tudnak hatékonyan együttműködni ebben a terápiában.

Gyermekük nehéz helyzetben van. Környezete nem érti, vagy csak nagyon nehezen. A gyermek nem mindig tud megfelelő módon kapcsolatot kialakítani társaival, családjával, sokszor még az édesanyjával sem. Nem értik őt, és ő sem ért sok mindent. Kívánságait, vágyait nem tudja megfelelően kifejezni, ráadásul egész környezete „figyeli”, amiatt, hogy az ő beszéde más, mint a többi gyereké. Előfordulhat, hogy egyre jobban fél a beszédtől és minden olyan helyzettől, ami beszéddel kapcsolatos. Ez a beszédfélelem gyermekektől függően egészen enyhe és egészen erős is lehet. Időnként teljesen el is hallgathat. Mivel a beszédben nincs sikerélménye, más területeken hívhatja fel magára környezete figyelmét, ami különböző magatartási problémákban, nevelési nehézségekben is jelentkezhet.

Hogyan is viselkedjenek szülőként ebben a nem könnyű helyzetben?

- Fogadják el és szeressék a gyermeküket ezzel a problémával együtt.
- Fontos, hogy a szülő sokat beszéljen gyermekéhez!
- Meséljenek neki sokat élő szóban, tv, video, cd, dvd helyett akkor is, ha eleinte csak rövid ideig hallgatja azt.
- Hétköznapi életükben, különösen a gyermekkel töltött időben kerüljék a háttérzajt (háttér tv, háttér rádió). Gyermekük figyelmé még most fejlődik, erősödik, a háttérzaj a gyermek figyelmét könnyen elterelheti, szétszórhatja.
- A gyermek gondozása közben folyamatosan beszéljen hozzá, mondja el, mit csinál vele.
- Énekeljen, mondjon minél több verset, mondókát neki.
- Nézegessenek sokat mesekönyveket.
- Játék és séta közben mindig beszéljen hozzá.
- Éneklés és beszéd közben teremtsen alkalmat arra, hogy ha lehet, gyermeke figyelje szájmozgását is!
- A családi étkezéseknél általában élénk társalgás folyik. Jó, ha a kisgyermek is együtt eszik a többiekkel.
- Ha gyermeke mutogatással fejezi ki magát, ne tegyen úgy, mintha nem értené, hiszen ezzel még inkább leszűkíti kifejezési lehetőségeit. A beszéd megindulását ez nem fogja elősegíteni, de feszültséget kelt a gyermekben és magatartási zavarokhoz vezethet.
- Fontos a helyes beszédpélda!
- Egész magatartásával mutassa, hogy várja gyermeke beszédét. Igyekezzen felkelteni beszédkedvét, de erőltetni nem szabad!
- Fontos, hogy megegyezzenek, hogy mindenki úgy beszél, ahogy tud. Kerüljék a gyermek magában való/ egy személyes szerepeltetését, pl. anyák napján, bármilyen műsorban

vagy a családban. Kerüljék a beszéddel kapcsolatos jutalmazást vagy büntetést („Ha megmondod a nevedet, kapsz egy csokit!” „Ha nem beszélsz szépen, majd nem mehetsz iskolába!” stb.)

- A még csak beszélni kezdő gyermeknél semmi esetre sem szabad a kiejtést javítani! Beszédének tartalmát javítsák csak, azt is pozitív megerősítéssel. Pl.: „Anya, kérek kenyért!” „Igen, adok neked kenyeret.” A kiejtést semmi esetben se javítsák. A kiejtés hibái ebben az életkorban még élettani hibák. Javításukra később kerül sor.
- A logopédussal beszéljék meg a gyakorlás módját, vele rendszeresen találkozzanak. Kérdéseikkel, kéréseikkel bizalommal forduljanak hozzá.
- A fejlesztés hosszabb időt vehet igénybe, legalább egy, de akár 2 vagy 3 tanévet is. A gyermek kis lépésekben halad majd. Sok-sok türelemmel foglalkozzanak vele, minden kis előrelépésnek nagyon örüljenek, dicsérik a haladást gyermekükénél
- Távolsági célunk az, hogy a gyermek örömmel, szorongás nélkül használja anyanyelvét, később beszéd- és nyelvi elmaradás nélkül, minél sikeresebben kezdhesse meg az iskola első osztályát. Iskolaválasztásnál a szakemberek véleményét vegyék figyelembe.

A **szenzoros integrációs zavarral küzdő gyermekek** idegrendszeri fejlődését, érését a szülő is nagymértékben elő tudja segíteni.

- Otthonra vásárolt eszközök a gyermek által tetszés szerinti felhasználásával, valamint hogy sokat játszik a gyermekkel, melyben lehetőleg csak mint segítő és lehetőségeket felkínáló személy mutatkozik.
- A gyereket érdemes gyakran olyan játszótérre vinni, ahol a kortársaival együtt tud hintázni, mászókázni, homokozni, bújócskázni, fogócskázni. Nagyon fontos, hogy ezen tevékenységek alatt hagyjuk a gyermeket kibontakozni.
- Kiemelten fontos, hogy a gyermeket érdemes minél több szenzoros integrációs jellegű 'éles helyzethez' juttatni, kisebb kirándulások, közös biciklis túrák alkalmával, ahol felmászni, feltekerni, lemászni, lehajtani, akár kúszni, ugrani, ugratni kell meredek vagy göröngyös talajon.
- A gyermeknek nemcsak az idegrendszeri érését segíti az, ha bevonjuk az otthoni tevékenységbe, pl. a heti takarítás alkalmával valami apróbb tevékenységet rábízni, bevonni a sütésbe, főzésbe, terítésbe, mosogatásba, varrásba, pakolásba, barkácsolásba, de akár a horgászatba, stb.
- Fontos, hogy a gyermek sportoljon valamit kb. 5 éves korától, de erre már korábban is lehet szoktatni. Nagyon fontos ebben a példamutatás, és a közös tevékenység élménye. A sportolás elősegíti valamelyest a mozgáskoordináció és a kezesség optimális kialakulását. Lényeges viszont, hogy ne tévesszük össze a sport fontosságát a mozgásfejlesztés fontosságával. A sporttevékenység egy normális mozgásforma egy adott területen való tökéletesítése, a mozgásterápia viszont az átlagostól elmaradó mozgásállapot normálishoz való közelítése, felzárkóztatása. A látszólagos ellentmondás ellenére mindkettőre szükség van.
- Lényeges a gyermek – főleg a megkésett beszédfejlődésűek, de nem kevésbé a részképesség-zavart mutatók – számára, hogy már kiskorától kezdve meséljünk neki, kisebbeknek eleinte az ún. kisgyermek-történeteket és kisállat-történeteket, nagycsoportos kortól az ún. tündérmeséket, iskolás korban pedig a nagyobbaknak való meséket, ifjúsági rövidebb olvasmányokat, ha úgy kéri a gyermek, akár tízszer, vagy harmincszor elolvasva ugyanazt. A mese- és az olvasás iránti szeretet kiépítésében fontos, hogy a szülő maga is példát mutasson az olvasás terén.

FELHASZNÁLT IRODALOM

„...Hogy szebben beszéljen...” Szülőknek a beszédhibákról, OPI, Budapest, 1982.

Bittera Tiborné – dr. Juhász Ágnes: A meggésett beszédfejlődés terápiája, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1991.

Németh Erzsébet – S. Pintye Mária: Mozdul a szó..., Logopédia Kiadó, Budapest, 1995.

Tanácsadó és terápiás tájékoztató beszédhibás gyermekek szüleinek, Tárogató Kiadó, Budapest, 1994.

Meleghné Steiner Ildikó: Mit tegyek, ha nem beszél? Logopédia jegyzet I., szerk.: Kovács Emőke, Tankönyvkiadó, Budapest

Gyógypedagógiai alapismeretek, szerk.: Illyés Sándor, ELTE BGGyF, Budapest 2000.

A beszédjavító Intézmények nevelési és oktatási terve, Művelődési Minisztérium, Budapest, 1988.

Fejlődési diszfázia, szerk.: Gerebenné dr. Várbíró Katalin, BGGYTF, Budapest, 1995.

Logopédia, szerk.: Salné Lengyel Mária, Országos Közoktatási Intézet, 2004.

AJÁNLOTT IRODALOM

Dr. Gósy Mária- Gráf Rózsa: Beszéljünk a kisbabával!

Deákné B. Katalin: Anya taníts engem! (a születéstől iskolás korig vannak benne játékok a gyermekek fejlesztéséhez, szülőknek)

HASZNOS HONLAPOK

logopedia1.fw.hu
logopedia.fw.hu
beszed.hu

demoszthenesz.hu
logopedia.lap.hu

FONTOS CÍMEK

Audiológiai Állomás
Bártfai utcai rendelő

Budapesti Korai Fejlesztő Központ
1115 Bp. Bártfai u. 34/A. 1/363-0270

XI. Kerületi Nevelési Tanácsadó
1114 Bp. Ulászló u. 34-36. 1/381-0418

Beszédvizsgáló Országos Szakértői és
Rehabilitációs Bizottság
1115 Bp. Halmi út 26. 1/203-8497

Gyermekideggondozó
1115 Bp. Petzvál u. 3. 1/205-5552